

Gbg

by Emir Sa on Saturday, November 19, 2011 at 2:54am

Prvi put sam ga sreo s ledja, cekao je sumrak obucen u proljece. Cinio mi se siri nego visi, onako razvucen kao jufka, tanak pod vedrim nebom i niskim oblacima, druckiji od svih gradova koje sam upoznao, s kojima sam jedno postao, u srcu ih osjetio. Ucinio mi se mlad na prvi pogled, tek nekoliko vijekova stariji od najstarije kornjace, rodjen uz rijeku a odrastao uz more, taj grad, smaragd zapadne obale i glavna vrata kraljevine, Geteborg.

Autoput ga presjeca okomito a rijeka vodoravno pa su ga usili sa tri mosta i tunelom ispod rijeke da ga ne odnese oseka. Potom ga ukrpili starim kucama i niskim zgradama od pecene cigle; poplocali mu ulice pa ih uvezali tramvajskim tracicama i ukrasili crkvama toplih boja umjesto masni. Vjetrovi puni soli crtali mu konture lica, kisa ga sapirala da ne zahrdja, sunce ga susilo a oblaci kao bijeli peskiri brisali ga, mazili da izraste tako lijep i naocit, maksuz za nas susret, onog maja, onog vijeka.

Svaki grad ima svoju pricu, svoju narav, onu prgavu koju ne pokazuje svakom, arsenal hirova i navika zbog kojih ga neki izbjegavaju, momente i monumente zbog kojih ga vole i dusu koju krije od slucajnih prolaznika, od hohstoplera, prostaka i pizdi.

Geteborg su gradili po amsterdamskom kalupu: doveli holandeze da mu uzmu mjeru, da ga prekopaju i isaraju kanalima punim stakora i vodenih zmija, da mu daju tudje lice. Zato nije plakao kad je milion i nesto zemljaka, zbog gladi i camera, isplovilo u trosnim brodicama iz luke i uputilo se preko okeana u obecanu zemlju iz koje se nikad vratiti nece. Tek kad su zatrpali sve kanale osim jednog i tako se rijesili lose nafake, grad je poceo da raste, da se siri.

Od luke, preko kanala pa do Posejdona, pompezne statue sto bdije nad gradom, proteze se Avenija, ulica nakicena buticima, restoranima, nocnim klubovima, pozoristem i hotelima visokog standarda i malenih soba. Avenija je jedino mjesto u gradu koje nikad ne spava, zato je smatraju gradskim srcem. Od ponedjeljka do petka, tu se zuri, jede, prodaje i cjenka, tu se psuje iz raznih razloga i na raznim jezicima, ispijaju se kafe, ceka se u redu, tu se kvare semafori i trci za tramvajem, zivi se i radi. Od petka popodne do nedjelje ujutro, tu se pije, povraca i plese, ponekad se puca, ljubi se i pusi, razbijaju se flase i pjevaju pjesme. Nedeljom popodne se cisti. Nedeljom djeca i turisti posjecuju

Liseberg, zabavni park uz već pomenutu magistralu ili Dvorsku sumu (Slottsskogen), veliki park sa skromnim labudovim jezerom i botaničku bazu preko puta. Za naoko profinjene tj pokondirene i one istinski zainteresovane za kulturu, istoriju i napredak postoji opera, sajmovi, muzeji i koncertna kuća gdje se za dobre pare nudi prilika da se pojavi u gradskom dzet-setu, popije sampanjac i posluša nešto klasične muzike. To je lice Geteborga, ono savremeno, napudrano i zamagljeno dahom korektnosti, lice vidljivo svakom, lako prepoznatljivo, ljepuskasto i zavodljivo. Ima ga na brosurama turističkih biroa i retorici lokalnih političara i kustosa.

Od Avenije stotinu ulica vodi na istok i isto toliko na zapad. Na istočnoj strani se nizu četvrti, kvartovi sve mlađji, visi i siromasniji što se čovjek više udaljava od centra grada. Na kraju puta, u četvrti Brdsko jezero (Bergsjön), posljednja tramvajska stanica ironičnog imena, Trg kometa, gdje skoro pa i da nema domaćeg stanovnika i nordijskih elemenata. Sve komete iz nekih drugih sazvezdja, neprilagodjeni i nezaposleni, uglavnom. Prema zapadu, uz rijeku pa sve do mora poredani kvartovi narocite ljepote i specifična duha, četvrti sve niže i sve bogatije što čovjek više primice moru. Na Slanom ostrvu (Saltholmen), zadnjoj tramvajskoj stanici uz more, nema fukare i nema kometa, samo fino situirani nasljednici u niskim kućama, njegovani travnjaci i parkirani Volvo pred zidanom ogradom. Tek dovezen iz fabrike koja se, poput malo veće kasabe, prostire na sjevernom dijelu grada, s druge strane rijeke; fabrike koja je ponos nacije i u kojoj se govori šestdeset i tri jezika.

Na čuđnim mjestima, negdje između tih krajnosti i uprkos njima, može se naći duša grada u svom izvornom obliku, teška za opisati a tako lagana za osjetiti, za voljeti. Od svih dvadeset i kusur četvrti, Majorna je jedina ideološki svjesna i opredjeljena. Nekad davno siromasna radnička četvrt uz luku, danas je Majorna caroban miks kultura, nacija, religija i staleža, vremenskih epoha i profesija. Nedaleko od kruznog toka u Marijinoj ulici, sa desne strane, kafeteriji skromna izgleda sa imenom Marmelada. Skromna je i ponuda: kafa, makijato, espresso, sendvič sa sunkom ili tunjevinom i supa, danas perzijska sa bungurom, sutra francuska sa lukom i talijanski cibata kruh. Iznad sanki, na ophingeru visi crna majica kratkih rukava sa crvenim slovima: The folk republic of Majorna. A narod što se skuplja za stolovima izbacenim na ulicu i onim u podrumu niska stropa ispod kafeterije i u cenifi ofarbanjoj u ljubicasto, to su ljudi profinjena duha, otvorene duše, ljudi zatečeni na pragu beskraja.

Taj se prag pojavi i na drugim mjestima u gradu. Vodeni toranj na Zlatnom vriješju (Guldheden) je cilindricni rezervoar smješten na vrhu

jednog od rijetkih brezuljaka sto se dizu nad gradom. Podno tornja, radnim danima nesto prije osam sati ujutro, moze se uz prvu cigaru i slatko jutro posmatrati grad, jos uvijek krmeljav, sanjiv ali oci mu bistre, naspavao se. Neka kreativna dusa se dosijetila pa u maloj kupoli na vrh tornja napravila kafeteriju bez ijednog coska i sankom u sredini. Odatle se moze uzivati i neprekidnoj panorami grada, odatle se crkva Oskara Fredrika cini na dohvat ruke, lako uocljiva svojim gotskim stilom, kao nestvarna slika naslikana ciglama razlicitih boja, staklima u boji i limenim krovom blijedih nijansi protoklog vremena. Najljepsi detalj tog monumenta nije ni juzni toranj, ni ona teska, izrezbarena vrata, nisu freske i dekoracije, niti oni prljavozuti svijecnaci na altaru vec niska djevojka, debeljuca bozantsveno lijepih plavih ociju kad sklopi svoje kratke, debele prstice na grudima punim ljubavi i vjere i zazel mi dobrodoslicu umjesto da me pita za ime.

Na isti nacin me doceka stari turcin u najprljavijem i najmanjem kebab-restoranu u gradu, onako krezav, neobrijan i procelav, vise mu dlaka viri iz uha nego sto ih je na glavi. Prijatan i jeftin, privukao je sebi zavidnu klientelu, sve kostimirane birokrate iz okolnih ureda, ne zna cija je kravata ljepša, aktovka skuplja. Njegov je kebab kulinarski raritet i rizik za zdravlje u isti mah. Niko ne sjedi, svi stojimo i cekamo da stari turcin rasjece ljepinju, nepuni je mesom i sitnicama, zalije sosom od bijelig luka i uvali u filter za kafu umjesto fino dekoriranih fiseka sa imenom firme, kakva je inace praksa u bransi. Svima se usta razvuku u osmjech od tog prizora gdje je sve nestvarno: i ukus, i cijena, i sama cinjenica da ga inspekcija zaobisla i on u toj slici kad manirom munafika samo goste stranog porijekla nazove komsijom i ponudi razrijeđenim jogurtom iz onih tankih, plasticnih casa. Racun ne daje nikom.

U ulici Rosenlunda, uz onaj vec pomenuti jedini preostali kanal, lezi Crkva ribe (Fiskekyrkan), nadaleko poznata trznica morskih proizvoda, nezaobilazna atrakcija za svakog sladokusca i svih ljudi odraslih uz more. Ulazak u trznicu sto exterijerom podsjeća na manju seosku crkvu i bilo kojem selu blizu sjevernog pola, je narocit doživljaj, narocito za svakog poboznog mesozdera jer se umjesto andjela na tezgama, kao altarima, pojave hobotnice i rakovi a umjesto freski i ikona na zidovima vise ribe svih vrsta i ukrasni lanci bijelog luka i ljutih paprica. Kad s prvim sumrakom ribari zadiju lule medju krvave usne, ispucale pod udarima slanih vjetrova i upute se ka pucini, ta ista ulica i mracni uglovi oko pijace postanu poprste najstarijeg zanata na svijetu.

Inace je sumrak neobicno lijep dio dana, sjetan, topao, zaljubljen. Kad se krisom spusti niz rijeku i zavuce u Linneovu ulicu (Linnegatan), cini se

kao da med sporo curi niz fasade, poplavi ulicu bojom sitog zlata, razmeksa tracnice i zagrlj njezno ulicne svjetiljke sto kao svjetlaci, iznenada upali u med, sijaju ceznjom za proslocu. A proslosti toliko u toj magicnoj ulici da se cini da je i sutra vec proslo, odnjeli ga galebovi, mahnite ptice.

Svi znaju ali niko o tome ne prica da su geteborski galebovi razmazeni. Niko ih prackom ne gadja, niko ih ne lovi za rostilja, niko im jaja ne dira kad ih slegnu ispod Elfsborgskog mosta (Älvsborgsbron), viseceg mosta sa sest traka na ulazu u luku. Zamalo pa kilometar dug, most je znak dobrodoslice svakom brodu i veza sa industrijskom zonom i stambenim naseljima na suprotnoj obali zvanoj Hisingen ili kako jedna stara majka prijedorcanka onomad rece, Hisindzer. Ispod mosta, sve od Morske kuce (Sjömagasinet), najskupljeg restorana u gradu pa do umjetnocke galerije Crvene stijene (Röda stens konsthall), proteze se setaliste gdje se sve generacije rado okupljaju bez obzira na vremenske prilike. U Morskoj kuci se sluze iskljucivo morski proizvodi, pripremani po tajnim receptima debelog kuhara zbog cega svaka vidjenija svjetska licnost obavezno navrati na zalogaj ili dva, kad se vec nadju u gradu. Jedan mahniti americki presjednik i onaj roker sto ga ne voli, izmedju ostalih, su bili tu. U Crvenu stijenu, nekadasnju kotlovnicu isaranu grafitima sto je odavno preuredjena u umjetnicku galeriju svracaju neki drugi tumaci snova: trubaduri, poete, samozvani boemi, jamajski napuseni reagge cupavci, slikari drhtave ruke i neshvaceni skulptori i zahvaljuju gradu na gostoprilstvu potezom kista, stihovima ili pjesmom. A grad se smijesi, uziva.

Ima jedna prica, rekli smo vec, o svakom gradu. Sto je ljepsi grad to je prica duza. Geteborg nema plavo more niti mu je rijeka zelena. Nigdje postena brda, nigdje planine pa horizont daleko, nikad kraja. Ljeta mu kratka i jeseni duge, dosadne pa ipak, one plave kose, duge i mirisne i sve oci lijepe, zelene i grudi cvrste, ponosne i zudnja tiha sto se u struku prelama mame svakog da ostane ili barem da se opet vrati.